

De illusie van een crisis in de accountancy

Sjoerd Romme

Door de turbulente gebeurtenissen in de Nederlandse politiek in de afgelopen maanden, is de aandacht van de media voor de discussie over de rol van de accountant wat weggezakt. Toch wordt nog steeds alom gesproken over een crisis in de accountancy, vooral naar aanleiding van het Enron-schandaal (bijvoorbeeld: *Business Week*, 28 januari 2002, pp. 50-55).

Maar is er wel sprake van een 'crisis'? Er wordt vooral gediscussieerd over nalatigheid in de controle door accountants, het niet kunnen bezwijken voor de verleidingen van de adviesrol, en het gebrek aan eenduidige eisen voor financiële verslaggeving. Deze discussie gaat voorbij aan het gegeven dat agressief en creatief boekhouden van alle tijden is. Men gaat ook voorbij aan het feit dat de complexiteit van beursgenoteerde ondernemingen – in het krachtenveld van de publieke opinie, aandeelhouders, verschillende andere stakeholders en ICT-ontwikkelingen – de afgelopen jaren sterk is toegenomen.

De problematische rol van de accountant moet mijns inziens tegen de achtergrond van de win-verliesstructuur van de kapitaalmarkt worden gezien. Oorspronkelijk had de verbinding tussen aandeelhouder en onderneming het karakter van een duurzame win-winrelatie, maar in de loop der tijd is de 'winner takes all'-cultuur van de financiële wereld hiervoor in de plaats gekomen. Aan zowel de vraag als aanbodzijde van de kapitaalmarkt ligt de nadruk daardoor nu op het strategisch en opportunistisch handelen van een groot aantal partijen. In dit krach-

tenveld is de rol van accountants niet benijdenswaardig.

Aan de structuur van de kapitaalmarkt kan niet of nauwelijks iets worden veranderd, maar er zijn verschillende mogelijkheden om excessen, zoals Enron, te voorkomen of beheersbaar te maken. Het ligt natuurlijk voor de hand om de nationale en internationale standaarden voor interne en externe verslaggeving niet alleen te verhogen, maar ook veel eenduidiger en transparanter te maken. Gezien de vele belangen die hiermee zijn gemoeid, is het niet realistisch te verwachten dat hier op korte termijn belangrijke stappen voorwaarts worden gezet. Des te belangrijker is het om toch te blijven investeren in de verbetering van deze standaarden.

Daarnaast is veel meer speelruimte voor vernieuwing van de relatie tussen kapitaalmarkt en bedrijfsleven nodig. De verschillende initiatieven die in de afgelopen tien jaar in Nederland zijn genomen op het terrein van corporate governance, zijn lovenswaardig, maar hebben tot nu toe te weinig effect gehad. De geringe resultaten van bijvoorbeeld het werk van de commissie Peters zijn niet in de laatste plaats te wijten aan het zeer gebrekkige en sterk verouderde juridische kader van het vennootschapsrecht. Indien u hieraan twijfelt, kan ik de bestudering van de notariële akte van om het even welke vennootschap van harte aanbevelen: een enkele pagina over werkerterrein en organisatievorm, en vele tientallen zo niet meer dan honderd pagina's over uitzonderingsregels, beschermingsconstructies, en dergelijke. De vennootschap, zoals die meer dan een eeuw geleden door de wetgever is ontworpen, is als rechtspersoon niet meer bij de tijd en vormt een grote hindernis voor transparant management, bestuur en controle van ondernemingen. Natuurlijk verloopt aanpassing en vernieuwing van het bestaande vennootschapsrecht erg moeizaam en traag. Bovendien is een alternatief voor de bestaande rechtspersonen niet een-twee-drie te ontwerpen. Derhalve is het zeer wenselijk dat de overheid

Prof. Dr. A.G.L. Romme is hoogleraar Management aan de Universiteit van Tilburg.

speelruimte voor experimenten met nieuwe manieren van organiseren en ondernemen mogelijk maakt.

Een derde oplossingsrichting bestaat uit de oprichting van een volstrekt onafhankelijk instituut, om te beginnen in Nederland, dat bedrijfspublicaties controleert en een betrouwbaar beeld van de onderneming kan geven. Dit instituut dient gevraagd en ongevraagd te kunnen adviseren en controleren, mede naar aanleiding van al dan niet vertrouwelijke berichten van 'klokkenluiders' in ondernemingen en de accountantsprofessie. Van der Zwan heeft onlangs voorgesteld om een dergelijk instituut op te richten als een samenwerkingsverband van bedrijfseconomische en bedrijfskundige faculteiten in Nederland.

De drie voorgestelde oplossingsrichtingen – het verbeteren van de eisen aan financiële verslagen, vernieuwing van het vennootschapsrecht en oprichting van

een onafhankelijk instituut – zijn in hoge mate complementair. Het op te richten instituut dient initiatieven ten aanzien van de verbetering van de standaarden, ook internationaal, te ontplooien. Naast advies- en controlewerkzaamheden kan dit instituut ook projecten, die gericht zijn op vernieuwing van de relatie aandeelhouder-onderneming, volgen en evalueren.

De crisis in de accountantsprofessie is dus een illusie. Er is wel sprake van een toenemende onvoorspelbaarheid en afnemende controleerbaarheid van de relatie tussen kapitaalmarkt en het beursgenoteerde bedrijfsleven. Waarom vermijden vrijwel alle ondernemingen in de professionele dienstverlening, inclusief accountantsbureaus, eigenlijk een beursnotering? Wellicht omdat zij zelf geen gevangene willen worden van het spel waarin hun klanten steeds opnieuw verstrikt dreigen te raken. ■